

กระบวนการถ่ายทอดลำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

The Kalasin Transmission Method of Mor Lam Kalasin style, Wiraphong Wongsin

ภัทรกร กาเผือก¹, พิษณุ บุญศรีอนันต์²

Pattaragon Kaphuak¹, Pisanu Boonsrianan²

Received: 6 June 2020

Revised: 11 August 2020

Accepted: 16 November 2020

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษา 1) ประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดลำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม ทำการศึกษาระหว่างเดือนกรกฎาคม 2562-เดือนธันวาคม 2562 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและแบบสังเกต กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลประกอบด้วย หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ลูกศิษย์ที่เคยเรียน ลูกศิษย์ที่กำลังเรียน และสมาชิกในวงซึ่งนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1) เดิมหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ประกอบอาชีพเปิดร้านตัดผม แต่มีความสนใจเรื่องการร้องการลำ ความใฝ่ฝันตั้งแต่วัยเด็ก อยากมีวงเป็นของตนเอง อยากเป็นหมอลำ อยากมีคนรู้จักมากขึ้น โดยได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ทันใจหวาน ซึ่งเป็นผู้ฝึกสอนการลำและการฟ้อนให้ อีกทั้งตนเองมีพรสวรรค์ในด้านนี้จึงเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เริ่มอาชีพหมอลำอย่างเต็มตัวตอนนั้นอายุเพียง 19 ปี โดยในปี 2526 ออกเดินสายรับจ้างลำตามงานต่างๆ เพียงคนเดียว จากนั้นต่อมา ในปี พ.ศ. 2529 เริ่มไปเป็นศิลปินหมอลำให้กับคณะหมอลำซูปเปอร์สาคาม โดยลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สาคาม จนเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงในจังหวัดมหาสารคาม และได้รับบทพระเอก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2531 ย้ายมาสังกัดกับหมอลำคณะซูปเปอร์มหากาฬ โดยเป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สาคาม ด้วยฉายาว่า รุ่งตะวัน แดนภูไท ปี พ.ศ.2533 ย้ายมาอยู่กับหมอลำคณะฟ้าสีคราม เป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สาคาม ที่โด่งดังมากในยุคนั้นออกเดินสายลำทั่วอีสานในหลายจังหวัด เช่น ร้อยเอ็ด ยโสธร กาฬสินธุ์ ขอนแก่น สกลนคร นครพนม และอุบลราชธานี สังกัดอยู่วงนี้นานถึง 19 ปี รับบทพระเอก และต่อมาได้รับบทพ่อพญา จนเมื่อปี พ.ศ.2547 ด้วยชื่อเสียงและการตอบรับที่ดีจากแฟนเพลง จึงได้ออกมาตั้งวงดนตรีหมอลำพื้นบ้าน คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ศิลปินภูไท ที่มีชื่อเสียงโด่งดังจนถึงปัจจุบัน

¹ นิสิตปริญญาโท วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Master Degree Student, College of Music, Mahasarakham University

² Lecturer, College of Music, Mahasarakham University

2) กระบวนการถ่ายทอดของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ นั้นมีวิธีการรับลูกศิษย์ที่มีใจรักในด้านเสียงร้องเสียงลำ โดยศึกษากลอนลำให้เข้าใจด้วยตัวเอง และมอบหมายให้ลูกศิษย์นำกลอนลำไปท่องจำให้ขึ้นใจ โดยที่ยังไม่ลำใส่กับท่วงทำนอง แต่เน้นการจดจำคำในบทกลอนให้แม่นยำและขึ้นใจ การออกเสียงแต่ละคำ ให้ชัด ฉะฉาน ซึ่งหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์จะถ่ายทอดท่วงทำนองลำต่างๆ ให้ลูกศิษย์ด้วยวิธีสาธิตการลำ ให้ดูเป็นตัวอย่างก่อนแล้วจึงเริ่มถ่ายทอด ท่วงทำนองนั้นๆ ด้วยวิธีการออกเสียง ระดับเสียงที่ถูกต้องการเอื้อนลูกคอของคำกลอนแต่ละคำ ด้วยกระบวนการฝึกท่วงทำนองนี้ต้องอาศัยความอดทนของลูกศิษย์อย่างมาก เพราะต้อง ออกเสียงของคำกลอนแต่ละคำให้ถูกต้องชัดเจนแล้ว ระดับเสียงของคำกลอนนั้นต้องเป็นระดับเสียง ที่ถูกต้องตามทำนองการลำ โดยการเทียบระดับเสียงจากเสียงแคน ซึ่งในการเรียนแต่ละครั้งหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์จะบันทึกเสียงร้องของตัวเองไว้ให้ลูกศิษย์เอากลับไปฟังหรือฝึกซ้อมด้วยตัวเอง

คำสำคัญ: กระบวนการถ่ายทอด, ลำทำนองกาฬสินธุ์, หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

Abstract

This study aims 1) To study the history of Mo Lam Wiraphong Wongsin 2) To study the process of the Kalasin transmission of Mor Lam Wiraphong Wongsin Data collected from documents and in the field. The study was conducted between July 2019-December 2019. Research tools were unstructured interviews and observation The informational personnel consisted of Mor Lam Wiraphongwongsilp Pupils who have studied band members and presented the research results by descriptive analysis method. The results of the research showed that.-

1) Formerly Mo Lam Wiraphong Wongsilp was a professional barber Mor Lam Weerapong with a singing Ambition since childhood, want to have a band of his own Want to be Mor Lam Want and to get to know more people. This ambition was passed on from Teacher Tanjai Wan who was a trainer of the trunk and the dance. Moreover, he was gifted in this field and therefore was able to learn quickly. He began a full-fledged Mor-Lam occupation. At that time, only 19 years old, in 1983, he started out as a contractor for various jobs. Only later, in the year 2529 B.E., he began to become a Mor-lam artist in the Mor-lam faculty of Super San Kham. Mor Mor, the story to the poem, Kalasin Sarakhham is a famous Mo-mo in Maha Sarakhham province. He got the role of a hero Mor Mor, in the story to the poem, Kalasin Sarakhham which has the nickname Rung Dawn at Phu Tai. In 2533, he relocated to the Blue Moram Group of Mor Lam. The story about a poem similar to Kalasin Sarakhham was very famous at that time, traveling through the northeast in many provinces such as Roi Et, Yasothon, Kalasin, Khon Kaen, Sakon Nakhon, Nakhon Phanom And Ubon Ratchathani. He was affiliated with this band for about 19 years doing more than playing the hero and later playing the father Phaya. Music fans responded to the popularity. He decided to start his own band in 2004, setting up a folk-rock band, Weerapong Wongsin, Phu Thai artist, that remains famous until today.

2) The process of broadcasting of Mor Lam Weerapong Wongsilp has a method of accepting disciples who are passionate about vocals. This involves studying on his own to understand the poem Lam and to assign the students to memorize poems without having to enter into the melody but focussing on accurately remembering the words in the poem and in the mind pronouncing each word clearly. Mo Lam Weeraphong Wong Sin will convey various melodies to provide students with demonstration methods. Let's look at an example first and then start broadcasting. That melody with the pronunciation and the correct pitch of sound is removed each verse. The process of practicing this melody requires a lot of patience for the students because each verse must be pronounced correctly. The pitch of the poem must be correct according to the melody by comparing the sound of the can in which in each study, Mor Lam Virapong Wong Sin will record his own vocals for the students to take back to listen to or practice by themselves.

Keywords: Relay process, Melodies Kalasin, Mor Lam Wiraphong wongsilp

บทนำ

กลอนลำเป็นส่วนหนึ่งของบทหมอลำ เรื่องต่อกลอน ที่ผู้แสดงใช้ในงานต่าง ๆ ลักษณะ คำประพันธ์ของกลอนลำมีลักษณะเป็นร้อยกรอง คล้ายโคลงสุภาพของภาคกลางนอกจากนั้นกลอนลำยังมีลักษณะเป็นกลอนร่าย กลอนกาพย์ และกลอนฉันทลักษณ์ด้วย (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2526: 20-21) จำนวนคำในกลอนลำและคำสัมผัส จัดเข้า ผังฉันทลักษณ์ที่แน่นอนตายตัวได้ยากมากเพราะบางบทนั้นมีจำนวนคำเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ผู้ลำต้องใช้ความสามารถสูงในการลำโดยปรับทำนองลำให้เข้ากับกลอนลำได้อย่างเหมาะสม การแสดงนั้นหมอลำเรื่องต่อกลอนแต่ละคณะจะมีทำนองการลำประจำคณะซึ่งทำนองการลำแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่น เช่นทำนองการลำได้แก่ ทำนองอุบลเป็นภาษาพูดมาจากอุบลราชธานี เป็นทำนองที่ค่อนข้างช้าและเนิบนาบ ทำนองขอนแก่นเป็นทำนองการลำที่ค่อนข้างกระชับและรวดเร็ว (พรทิพย์ ชังธาดา, 2538: 28) ทำนองสารคาม เป็นภาษาพูดมาจากมหาสารคามและทำนองกาฬสินธุ์เป็นทำนองที่มีระดับเสียงอยู่ใน

ระดับกลางคือเสียงไม่สูงเกินไปและไม่ต่ำเกินไป ผู้ลำควรมีเสียงใหญ่และนุ่มนวล จึงจะลำได้ไพเราะ (ไตรภตสุตา อนันตวิทย์, 2534: 46) นอกจากนี้แล้วยังมีทำนองพุทไธสง (อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์) ซึ่งเป็นทำนองการลำที่มีท่วงทำนองและลีลาเร็วใช้ลำเมื่อต้องการเดินกลอน (เสงี่ยม บึงไสย, 2533: 33)

ในขณะที่ช่วงรุ่งเรืองของหมอลำกลอนได้มีพัฒนาการมาเป็นหมอลำหมู่เนื่องจากมีการแพร่กระจายของลิเกทางภาคกลาง เป็นแบบละครเวทีเข้ามาในภาคอีสาน

เดิมที่ภาคอีสานมีหมอลำพื้นี่ปรากฏอยู่แล้ว คำว่าพื้นี่หมายถึงนิทาน หรือเรื่องเล่า ดังนั้นลำพื้นี่หมายถึง “ลำที่เป็นเรื่องราว หรือเป็นเรื่องเล่า มาผสมผสานกับลิเกจนกลายเป็นหมอลำหมู่ หมอลำหมู่เป็นหมอลำที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบัน มีการจำแนกประเภททำนองลำ หรือ “วาทลำ” ได้แก่ ทำนองขอนแก่น ทำนองกาฬสินธุ์ ทำนองสารคาม ทำนองอุบล ทำนองลำเพลิน เป็นต้น

หมอลำห่มวาทซอนแก่น ไม่นิยมเล่นเสียง กลอนลำไม่มีโอ้ สำเนียงหรือกระแสเสียงทางภาษาก็น่าฟังบอกในตัว เช่นเดียวกับสำเนียงพูดวาทอุบล มีลักษณะแบบอย่างการลำที่มีแบบแผนชัดเจน คือ เน้นจังหวะซ้ำเนิบ ศัพท์ท้องถิ่นว่า “ลำใหญ่ๆ” เน้นเสนอบทกลอนความรู้เป็นหลัก ที่สำคัญคือไม่นิยม “ลำยาว” เป็นจังหวะเดินกลอนในช่วงเดินดงและเดินนิทานเหมือนกับลำกลอนวาทซอนแก่น หากแต่จังหวะเดินกลอนของกลอนลำ วาทอุบลนั้น มีอยู่แบบเดียวและเป็นทำนองเดียวกับลำทางสั้นประเภทอื่นๆ เช่น ลำเกี่ยว เป็นต้น คือใช้ทำนองลำทางสั้นเป็นหลักโดยตลอด สอนอ คลังพระศรี (2554) ยังระบุว่า “ลำกลอนวาทอุบล ถือเป็นเอกลักษณ์เด่นประจำเมืองอุบลราชธานีโดยแท้ กล่าวคือ การลำในท้องถิ่นอื่นใด หากลำตามรูปแบบดังกล่าวนี้กล่าวได้ว่า เป็นหมอลำกลอนวาทอุบล เพราะมีแบบแผนกำหนดไว้ชัดเจน นอกจากนี้หมอลำกลอนวาทอุบลยังเป็นที่ต้นตำหรับเผยแพร่ทำนองลำเต้ยไปสู่ท้องถิ่นอื่นๆ เมื่อช่วงประมาณปี พ.ศ.2486 เพราะแต่ก่อนหมอลำวาทอื่นไม่ได้ออกเต้ยใช้แต่ลำทางสั้นและลำล่องทางยาวเท่านั้น” เป็นทำนองหลักที่หมอลำทั้งกลุ่มหมอลำกลอนและหมอลำเรื่องมีทำนองซ้ำ เน้นการเอื้อนเสียงให้เกิดความไพเราะ ใช้ในการพรรณนาสภาพธรรมชาติ เช่น ฟุ้งนา ป่าเขา รวมถึง ความรัก ความพลัดพรากหรือเล่าเรื่องราวนิทานต่างๆ ลำล่องอาจแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงเกริ่นลา ช่วงบรรยายความ และช่วงจบหรือลง แต่ละท้องถิ่นก็จะมีวาท (Style) ที่แตกต่างกันตามสำเนียงพูด เช่น ลำล่องวาทอุบลมักจะเกริ่นลากับคำว่า “ฟ้าเอ๋ย...” เป็นต้น

วาทลำเพลินเป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนอีกประเภทหนึ่งที่ใช้ทำนองลำคึกคักเร้าใจ ที่เรียกว่าทำนองลำเพลินในการลำเป็นส่วนมาก การแต่งกายของหมอลำเพลินจะแตกต่างจาก

หมอลำเรื่องต่อกลอนตรงที่หมอลำชายที่เป็นตัวเอก จะไม่นั่งโจงกระเบนแต่จะนั่งกางเกงขาสวมส่วนบนศีรษะไม่สวมหมวก แต่จะประดับด้วยดอกไม้ประดับศีรษะ หมอลำหญิงที่เป็นตัวเอกจะแต่งกายชุดไทยที่ออกแบบตัดเย็บพิเศษเหมือนชุดไทยแต่กระโปรงสั้นเลยเข้าหรืออาจจะสวมกระโปรงสั้นเสื้อสีต่างๆ ก็ได้กลอนลำก่อนออกแสดงนิยมลำเปิดผ้ามาจนถึงหลังฉาก จากนั้นจึงพ้อนอกสู่หน้าเวที ลำเดินกลอนหนึ่งกลอน ซึ่งอาจจะเป็นกลอนลำเพลิน ลำเต้ย ลำเดิน และอื่นๆ จบแล้วเจรจาดำเนินเรื่อง ลำเดินกลอน อีกหนึ่งกลอนจึงเข้าหลังฉาก ในช่วงการดำเนินเรื่องของตัวละครอาจจะลำดำเนินเรื่องเป็นทำนองลำยาวสั้นๆ ก็ได้ ทำนองการลำเพลินหรือวาทลำเพลินจะเหมือนกันโดยทั้งหมดไม่แบ่งแยกออกเป็นหลายวาทเหมือนหมอลำเรื่องต่อกลอนกลอนลำเพลินนิยมขึ้นต้นด้วย คำว่า “โอ้ยน้องนาง” หรือโอ้ยเต้ยชาย

วาทกาพสินธุ์-สารคาม ไม่มีโอ้ลำเสียงใหญ่ๆ คำว่า ฟาก็มีบ้างแต่สั้นกว่าวาทอุบล นิยมขึ้นต้นด้วยคำว่า “มาบัดนี้ มาวันนี้ เวลาในตอนนี้” แล้วแต่จะขึ้นต้นด้วยคำใดคำหนึ่งหมอลำทำนองกาพสินธุ์ เป็นทำนองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ ลำทำนองกาพสินธุ์มีลักษณะการใช้เสียงระดับกลางไม่สูงเกินไปและไม่ต่ำเกินไป ไม่มีโอ้ลำเสียงใหญ่ๆ คำว่า ฟาก็มีบ้างแต่สั้นกว่าวาทอุบล นิยมขึ้นต้นด้วยคำว่า “มาบัดนี้ มาวันนี้ เวลาในตอนนี้” แล้วแต่จะขึ้นต้นด้วยคำใด ซึ่งมีเสน่ห์อยู่ในตัว และยังมีศิลปินอีกท่านที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน คือ

หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาพสินธุ์ ซึ่งมีประวัติและผลงานมากมาย รับผิดชอบเพลงแผนหมอลำ ผ่านประสบการณ์ชีวิตหมอลำมานานกว่า 20 ปี ด้วยน้ำเสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวจนมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักของแฟนเพลงและแฟนหมอลำ

เรียกได้ว่าเป็นศิลปินอีกท่านหนึ่งที่มีความสามารถ มีผลงานเพลงที่โด่งดังเป็นที่รู้จักของคนอีสาน เช่น เพลงมักเมียเขา เพลงมักคนเมา เพลงมักผู้หญิง กินเหล้า กลอนลำทำนองกาฬสินธุ์ เช่น กลอน พระบอกแม่ออกทุกข์ กลอนประทับใจไทยร้อยเอ็ด เป็นต้น และปั้นศิลปินรุ่นใหม่คือ มาร์ค วงศ์ศิลป์ ซึ่งเป็นพระเอกหมอลำประจำคณะศิลปินภูไท อีกด้วย

จากความสำคัญข้างต้นผู้วิจัยจึงเลือก ศึกษาชีวประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และศึกษากระบวนการการถ่ายทอกลำทำนอง กาฬสินธุ์ ขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับศิลปินหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เพื่อ เป็นเอกสารประกอบการสอนด้านหมอลำและ ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงของชาติไว้ และยัง เป็นหมอลำเรื่องต่อกลอน ทำนองกาฬสินธุ์ เพียง วงเดียวที่มีชื่อเสียงโด่งดังในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์
2. เพื่อศึกษากระบวนการการถ่ายทอกลำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการการถ่ายทอกลำทำนอง กาฬสินธุ์ ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีความ มุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาชีวประวัติและ ขั้นตอนการสอนของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือหมอลำ วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์และ นักเรียนที่เรียนหมอลำ กับ หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ และสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยมีแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะการศึกษาข้อมูลจาก เอกสารและการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ในระยะ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยสืบค้นเอกสาร ที่มีเนื้อหาจากคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ การสอนหมอลำ เทคนิคการขับร้อง ทำนอง ลำ ใช้ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และให้ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล นำเอาข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ได้แก่

- 1) ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เอกสาร
- 2) นำข้อมูลที่ได้อามาจัดหมวดหมู่เพื่อให้ง่าย ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3) สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แต่ละ กลุ่มมาเรียบเรียงเชิงพรรณนา ในระยะการศึกษา ข้อมูลภาคสนาม ด้านเนื้อหาผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหา ออกเป็น 2 ประเด็นการศึกษาได้แก่ 1. ประวัติ ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ 2. กระบวนการ การถ่ายทอกลำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำ วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บข้อมูล ภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ และ สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Interview) โดยมีส่วนร่วมในการ ช้อมและปฏิบัติหมอลำของนักเรียนที่เรียนหมอลำ กับ หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และการสังเกตแบบ ไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Interview) โดย สังเกตจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนใน ด้านต่างๆ ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาได้นำเอา หัวข้อต่างๆ และทฤษฎีต่างๆ นำข้อมูลภาพ จดมุ่งหมายตามกลุ่มเป้าหมายตรวจสอบข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ จาก เอกสาร และข้อมูลภาคสนาม

ผลการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ ถึงประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และกระบวนการถ่ายทอดของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

เดิมหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ประกอบอาชีพเปิดร้านตัดผม หมอลำวีระพงษ์ ให้ความสำคัญเรื่องการร้องการลำ ความใฝ่ฝันตั้งแต่เด็กๆ อยากมีวงเป็นของตนเอง อยากเป็นหมอลำ อยากมีคนรู้จักมากขึ้น โดยได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ทันใจหวาน ซึ่งเป็นผู้ฝึกสอนการลำและการพ่อนให้ อีกทั้งตนเองมีพรสวรรค์ในด้านนี้ จึงเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เริ่มอาชีพหมอลำอย่างเต็มตัวตอนนั้นเพียงอายุ 19 ปี ในปี 2526 ออกเดินสายรับจ้างลำตามงานต่างๆ เพียงคนเดียว จากนั้นต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2529 เริ่มไปเป็นศิลปินหมอลำกับหมอลำคณะซูปเปอร์सारคาม หมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองภาพสินธุ์สารคาม เป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงในจังหวัดมหาสารคาม และได้รับบทพระเอก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2531 ย้ายมาสังกัดกับหมอลำคณะซูปเปอร์มหาภาพ หมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองภาพสินธุ์สารคาม ซึ่งมีฉายาว่า รุ่งตะวัน แดนภูไท ปี พ.ศ. 2533 ย้ายมาอยู่กับหมอลำคณะฟ้าสีคราม เป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองภาพสินธุ์สารคาม ที่โด่งดังมากในยุคนั้นออกเดินสายลำทั่วอีสานในหลายจังหวัด เช่น ร้อยเอ็ด ยโสธร ภาพสินธุ์ ขอนแก่น สกลนคร นครพนม และอุบลราชธานี สังกัดอยู่กับวงนี้นานมาก ประมาณ 19 ปีกว่า รับบทพระเอก และต่อมาได้รับบทพ่อพญา แพนเพลงให้การตอบรับมากขึ้น จนมีชื่อเสียง และเป็นวงสุดท้ายก่อนที่จะตัดสินใจมาตั้งวงเอง เมื่อปี พ.ศ. 2547 ตั้งวงดนตรีหมอลำพื้นบ้าน คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ศิลปินภูไท จนมีชื่อเสียงโด่งดังจนถึงปัจจุบัน

2. กระบวนการถ่ายทอดของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีวิธีการรับลูกศิษย์ที่มีใจรักในด้านเสียงร้องเสียงลำ การท่องจำกลอนลำเป็นการศึกษากลอนลำให้เข้าใจด้วยตัวเอง จะเป็นการมอบหมายให้ลูกศิษย์นำกลอนลำไปท่องจำให้ขึ้นใจ โดยที่ยังไม่ลำใส่กับท่วงทำนอง แต่เน้นการจดจำในเรื่องของคำในบทกลอนให้แม่นยำและขึ้นใจ การออกเสียงแต่ละคำในบทกลอนลำ ให้ชัด จะฉาน หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ถ่ายทอดท่วงทำนองลำต่างๆ ไปยังลูกศิษย์ด้วยวิธีสาธิตการลำ ให้ดูเป็นตัวอย่างก่อนแล้วจึงเริ่มถ่ายทอด การถ่ายทอดท่วงทำนองนั้นๆ ด้วยวิธีการออกเสียง ระดับเสียงที่ถูกต้องของคำ กลอนแต่ละคำการเอื้อนลูกคอของคำกลอนแต่ละคำในทุกคำที่มีในบทกลอนลำนั้นๆ ในกระบวนการฝึกท่วงทำนองนี้ต้องอาศัยความอดทนของลูกศิษย์อย่างมาก เพราะต้อง ออกเสียงของคำกลอนแต่ละคำให้ถูกต้องชัดเจนแล้ว ระดับเสียงของคำกลอนนั้นต้องเป็นระดับเสียง ที่ถูกต้องตามทำนองการลำ โดยการเทียบระดับเสียงจากเสียงแคน โดยในการเรียนแต่ละครั้งหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์จะบันทึกเสียงร้องของตัวเองไว้ให้ลูกศิษย์เอากลับไปฟังหรือฝึกซ้อมด้วยตัวเอง

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดลำทำนองภาพสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประวัติหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และกระบวนการถ่ายทอดลำทำนองภาพสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

ประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ พบว่า นาย สิทธิพงษ์ ไทไชระ (หมอลำวีระพงษ์

วงศ์ศิลป์) เกิดวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2507 อายุ 55 ปี ประวัติการศึกษา จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านเก่าเตื่อ ตำบลทุ่งคล่อง อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์ หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ได้แต่งงานกับ นางอำนวย โพไชยร ตำแหน่งครู โรงเรียนคำมวงจรัสวิทย มีบุตร 2 คนด้วยกัน เป็นชาย 1 หญิง 1 บุตรทั้ง 2 คน กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ส่วนบุตรชาย ได้มารับหน้าที่เป็นพระเอกของวงศิลป์ปทุมไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ คือพระเอกมาร์ค วงศ์ศิลป์ และเข้ามาช่วยดูแลบริหารจัดการวงด้วย ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 240 หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งคล่อง อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เดิมหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ประกอบอาชีพเปิดร้านตัดผม หมอลำวีระพงษ์ ให้ความสำคัญเรื่องการร้องการลำ ความใฝ่ฝันตั้งแต่เด็ก ๆ อยากมีวงเป็นของตนเอง อยากเป็นหมอลำ อยากมีคนรู้จักมากขึ้น โดยได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ทันใจหวาน ซึ่งเป็นผู้ฝึกสอนการลำและการพ้องให้ อีกทั้งตนเองมีพรสวรรค์ในด้านนี้ จึงเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เริ่มอาชีพหมอลำอย่างเต็มตัวตอนนั้นเพียงอายุ 19 ปี ในปี 2526 ออกเดินสายรับจ้างลำตามงานต่างๆ เพียงคนเดียว จากนั้นต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2529 เริ่มไปเป็นศิลปินหมอลำกับหมอลำคณะซุบเปอร์สสารคาม หมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สารคาม เป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงในจังหวัดมหาสารคาม และได้รับบทพระเอก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2531 ย้ายมาสังกัดกับหมอลำคณะซุบเปอร์มหากาฬ หมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สารคาม ซึ่งมีฉายาว่า รุ่งตะวัน แดนภูไทปี พ.ศ.2533 ย้ายมาอยู่กับหมอลำคณะฟ้าสีคราม เป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สารคาม ที่โด่งดังมากในยุคนั้น ออกเดินสายลำทั่วอีสาน ในหลายจังหวัด เช่น ร้อยเอ็ด ยโสธร กาฬสินธุ์ ขอนแก่น สกลนคร นครพนม และอุบลราชธานี สังกัดอยู่กับวงนี้

นานมาก ประมาณ 19 ปีกว่า รับบทพระเอก และต่อมาได้รับบทพ่อพญา แพนเพลงให้การตอบรับมากขึ้นจนมีชื่อเสียง และเป็นวงสุดท้ายก่อนที่จะตัดสินใจมาตั้งวงเอง เมื่อปี พ.ศ.2547 ตั้งวงดนตรีหมอลำพื้นบ้าน คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ศิลปินภูไท จนมีชื่อเสียงโด่งดังจนถึงปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษากระบวนการการถ่ายทอดคำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

วิธีการถ่ายทอดของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เทคนิคการสอนหมอลำ และวิธีการขับร้องหมอลำ พบว่า กระบวนการถ่ายทอดของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ นั้นมีวิธีการรับลูกศิษย์ที่มีใจรักในด้านเสียงร้องเสียงลำ การท่องจำกลอนลำเป็นการศึกษากลอนลำให้เข้าใจด้วยตัวเอง จะเป็นการมอบหมายให้ลูกศิษย์นำกลอนลำไปท่องจำให้ขึ้นใจ โดยที่ยังไม่ลำใส่กับท่วงทำนอง แต่เน้นการจดจำในเรื่องของคำในบทกลอนให้แม่นยำ และขึ้นใจ การออกเสียงแต่ละคำในบทกลอนลำให้ชัด ฉะฉาน หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ถ่ายทอดท่วงทำนองลำต่างๆ ไปยังลูกศิษย์ด้วยวิธีสาธิตการลำ ให้ดูเป็นตัวอย่างก่อนแล้วจึงเริ่มถ่ายทอดการถ่ายทอดท่วงทำนองนั้นๆ ด้วยวิธีการออกเสียง ระดับเสียงที่ถูกต้องของคำ กลอนแต่ละคำ การเอื้อนลูกคอของคำกลอนแต่ละคำในทุกคำที่มีในบทกลอนลำนั้นๆ ในกระบวนการฝึกท่วงทำนองนี้ต้องอาศัยความอดทนของลูกศิษย์อย่างมาก เพราะต้อง ออกเสียงของคำกลอนแต่ละคำให้ถูกต้องชัดเจนแล้ว ระดับเสียงของคำกลอนนั้นต้องเป็นระดับเสียง ที่ถูกต้องตามทำนองการลำ โดยการเทียบระดับเสียงจากเสียงแคน โดยในการเรียนแต่ละครั้งหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์จะบันทึกเสียงร้องของตัวเองไว้ให้ลูกศิษย์เอากลับไปฟังหรือฝึกซ้อมด้วยตัวเอง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องกระบวนการถ่ายทอดลำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ดังนี้

1. ประวัติของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ พบว่า เดิมหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ประกอบอาชีพเปิดร้านตัดผม หมอลำวีระพงษ์ ให้ความสนใจเรื่องการร้องการลำ ความใฝ่ฝันตั้งแต่เด็ก ๆ อยากมีวงเป็นของตนเอง อยากเป็นหมอลำ อยากมีคนรู้จักมากขึ้น โดยได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ทันใจหวาน ซึ่งเป็นผู้ฝึกสอนการลำและการพ่อนให้ อีกทั้งตนเองมีพรสวรรค์ในด้านนี้ จึงเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เริ่มอาชีพหมอลำอย่างเต็มตัวตอนนั้นเพียงอายุ 19 ปี ในปี 2526 ออกเดินสายรับจ้างลำตามงานต่าง ๆ เพียงคนเดียว จากนั้นต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2529 เริ่มไปเป็นศิลปินหมอลำกับหมอลำคณะซุบเปอร์สสารคาม หมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สารคาม เป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงในจังหวัดมหาสารคาม และได้รับบทพระเอก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2531 ย้ายมาสังกัดกับหมอลำคณะซุบเปอร์มหากาฬ หมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สารคาม ซึ่งมีฉายาว่า รุ่งตะวัน แดนภูไทปี พ.ศ.2533 ย้ายมาอยู่กับหมอลำคณะฟ้าสีคราม เป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองกาฬสินธุ์สารคาม ที่โด่งดังมากในยุคนั้น ออกเดินสายลำทั่วอีสาน ในหลายจังหวัด เช่น ร้อยเอ็ด ยโสธร กาฬสินธุ์ ขอนแก่น สกลนคร นครพนม และอุบลราชธานี สังกัดอยู่กับวงนี้นานประมาณ 19 ปีกว่า รับบทพระเอก และต่อมาได้รับบทพ่อพญา แพนเพลงให้การตอบรับมากขึ้นจนมีชื่อเสียง และเป็นวงสุดท้ายก่อนที่จะตัดสินใจมาตั้งวงเอง เมื่อปี พ.ศ.2547 ตั้งวงดนตรีหมอลำพื้นบ้าน คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ศิลปินภูไท จนมีชื่อเสียงโด่งดังจนถึงปัจจุบัน

2. วิธีการถ่ายทอดของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เทคนิคการสอนหมอลำ และวิธีการขับร้องหมอลำ พบว่า กระบวนการถ่ายทอดของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ นั้นมีวิธีการับลูกศิษย์ที่มีใจรักในด้านเสียงร้องเสียงลำ การท่องจำกลอนลำเป็นการศึกษากลอนลำให้เข้าใจด้วยตัวเอง จะเป็นการมอบหมายให้ลูกศิษย์นำกลอนลำไปท่องจำให้ขึ้นใจ โดยที่ยังไม่ลำให้กับท่วงทำนอง แต่เน้นการจดจำในเรื่องของคำในบทกลอนให้แม่นยำ และขึ้นใจ การออกเสียงแต่ละคำในบทกลอนลำให้ชัด ฉะฉาน หมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ถ่ายทอดท่วงทำนองลำต่าง ๆ ไปยังลูกศิษย์ด้วยวิธีสาธิตการลำ ให้ดูเป็นตัวอย่างก่อนแล้วจึงเริ่มถ่ายทอดการถ่ายทอดท่วงทำนองนั้น ๆ ด้วยวิธีการออกเสียง ระดับเสียงที่ถูกต้องของคำ กลอนแต่ละคำ การเอื้อนลูกคอของคำกลอนแต่ละคำในทุกคำที่มีในบทกลอนลำนั้น ๆ ในกระบวนการฝึกท่วงทำนองนี้ต้องอาศัยความอดทนของลูกศิษย์อย่างมาก เพราะต้อง ออกเสียงของคำกลอนแต่ละคำให้ถูกต้องชัดเจนแล้ว ระดับเสียงของคำกลอนนั้นต้องเป็นระดับเสียง ที่ถูกต้องตามทำนองการลำ โดยการเทียบระดับเสียงจากเสียงแคน โดยในการเรียนแต่ละครั้งหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์จะบันทึกเสียงร้องของตัวเองไว้ให้ลูกศิษย์เอากลับไปฟังหรือฝึกซ้อมด้วยตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษาเรื่อง: กระบวนการถ่ายทอดลำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

1. ข้อเสนอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ควรให้วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคามรวบรวมเทคนิคการขับร้องหมอลำหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดง พื้นบ้าน ของศิลปินแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยที่เกี่ยวกับหมอลำ กระบวนการถ่ายทอดลำทำนองกาฬสินธุ์ของหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 การศึกษาและวิจัย เรื่องเทคนิคการสอนหมอลำ

2.2 การศึกษาและวิจัย เรื่องปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของหมอลำอดีตถึงปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมกริช การินทร์ ประธานกรรมการ ขอบพระคุณ ดร.พิษณุ บุญศรีอนันต์ อาจารย์ที่ปรึกษา ขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย ชนไฟโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง และ ว่าที่ร้อยเอก ดร.อวิรุทธิ์ โททำ ผู้เชี่ยวชาญที่ได้ช่วยตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย ขอบพระคุณหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และลูกศิษย์รวมถึงผู้เชี่ยวชาญที่ได้สละเวลาให้ความร่วมมือให้ข้อมูลในการทำวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2526). *การเล่นพื้นบ้านอีสาน*. ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์. มหาสารคาม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- พรทิพย์ ชังธาดา. (2538). *วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศิริชัย ทัพขวา. (2560). *การพัฒนารูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ*. สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.
- สนอง คลังพระศรี. (2554). “หมอลำ: ภูมิรู้และภูมิปัญญาเชิงจิตศิลป์กับการสืบสืบทอดทางวัฒนธรรม,” ใน *อัตถิยหมอลำ: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. (หน้า 70-82). ขอนแก่น: กรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรม.
- เสียม บึงไธย์. (2533). *บทบาทของลำกลอนในด้านการเมือง*. ปรินญาณพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- อาทิตย์ คำหงษ์ศา. (2555). *การศึกษาทำนองลำของหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสานตอนกลาง*. สาขาวิชาดุริยางคศิลป์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปรินญาณศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต.